

Die Parzelle C bleibt für immer leer

A C parcella örökre üres marad

Von Projektleiter Oberstudienrat Richard Guth / Guth Richard projektvezető

(15. 06. 2015 / 2015. 06. 15.) „Etwas

Interessantes widerfuhr meinem Vater, Schneider von Beruf: Er fuhr nach Pest, um Zubehör zu besorgen, also Stoffe und Textilien für Taschen und Westen, also Ausschau halten nach Kleidungsstoffen. Es herrschte damals Pfeilkreuzlerwelt, im Jahre 1943, die Pfeilkreuzler stoßen vor, nein, es war Frühling 1944. Mein Vater lief seelenruhig auf der Straße, auf der Andrassy-Straße, und Menschen, schwarz gekleidet mit Bändchen, kamen ihm entgegen, mit Pfeilkreuzlerabzeichen, auf einmal schaute sich einer meinen Vater an und fragte: „Nanu, bist Du auch Jude?“ Er erwiderte, dass er kein Jude sei. „Rede nicht daneben, Du hast so eine Judennase, komm mit!“, sagte er, und brachte ihn zu Andrassy-Straße 60. Von dort schickte mein Vater eine Nachricht an uns, wir sollen die Bescheinigungen heraufschicken, denn wir mussten bis zur Linie der Urgroßeltern nachweisen, dass es in unserer Familie keine Juden gab. Jeder. Die Judengesetze forderten einen Nachweis darüber, dass wir „rein“ sind, keine Juden. Diese Bescheinigungen, die wir bei den verschiedenen Pfarreien besorgt haben, habe ich zusammengetragen, und fuhr danach nach Budapest und habe diese, voller Angst, vorgelegt. Und so wurde mein Vater als Nichtjude freigelassen, er war einen Tag lang eingesperrt. Danach sagte er: „Das darf nicht noch einmal passieren.“ Er hat alle Dokumente in die Fütterung seiner Jacke eingenäht. Diese verblieben bis zum Ende des Krieges dort.“

Der kürzlich verstorbene Zeitzeuge Géza Körmendi erinnert sich so an eines der wohl schicksalsträchtigen Jahre im 20. Jahrhundert, an das Jahr 1944. Der Holocaust hat auch vor der westungarischen Stadt Tata/Totis nicht haltgemacht. Géza Körmendi, damals Schüler am Piaristengymnasium, hat es hautnah miterlebt, wie seine Mitschüler von einem Tag auf den anderen verschwanden. Aber auch Freunde und Nachbarn erteilte dieses Schicksal.

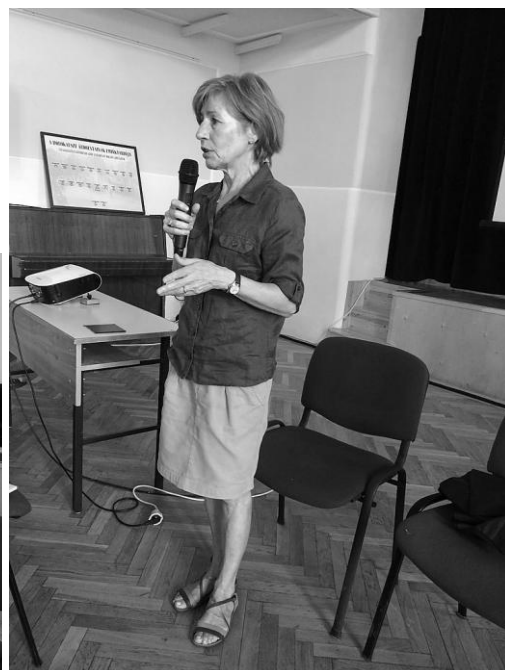
Dieses Ereignis zu dokumentieren war das Vorhaben von sechs Schülerinnen einer zweisprachigen zwölften Klasse des József-Eötvös-Gymnasiums, Nachfolgeinstitution des 1948 verstaatlichten „Miklós-Graf-Esterházy-Gymnasiums“ des Piaristenordens. Die Idee lieferte eine Projektausschreibung der Zentralstelle für das Auslandsschulwesen (ZfA), durch Beiträge das „Erinnerungsjahr 2014“ mitzugestalten und so das historische Bewusstsein zu stärken. Am Ende stand ein 60-minütiger zweisprachiger Dokumentarfilm, der in Zusammenarbeit mit dem Stadtfernsehen Totis/Tata entstanden ist und der das Schicksal der Juden von Totis im Jahre 1944 aufarbeitet.

Érdekes dolog történt édesapámmal, aki szabóember volt. Fölment Budapestre cubehört venni, vagyis megfelelő vásznat a zsebeknek, illetve mellénynek, tehát ruhaanyagot is nézni. Akkor már nyilas világ volt, '43 volt, és a nyilasok előretörték, sőt '44 tavasza. Apám nyugodtan megy az utcán, az Andrássy úton, kérem, és emberek jönnek szembe, fekete ruhában, szalaggal, nyilas jel rajtuk. Egyszerre az egyik megnézi: Mi az, te is zsidó vagy?, rászólnak apámra. Azt mondja, hogy ő nem zsidó. Ne beszélj, olyan zsidó orrod van, gyerünk! Bevitték az Andrássy út 60-ba. Apám üzent onnét, hogy hozzuk föl az igazolásokat, mert nekünk ki kellett mutatni dédszülőig visszamenőleg, hogy nincs a családjukban zsidó, hogy mi „tisztá” emberek vagyunk, nem zsidók, mindenkinek, mint ahogy azt a zsidótörvények megkövetelték. Na most ezeket az igazolásokat, amelyeket a különféle plébániákról szedtünk össze, összerakosgattam, és én jöttem fel és vittem be, rettentő félelemben, apámat így engedték ki, egy napig ott volt becsukva. Így engedték ki, hogy nem zsidó. Apám erre azt mondta: Hát ez többé nem fordulhat elő! Belevarrta a kabátjának a bélésébe az összes iratot. És az ott maradt a háború végéig.

A nemrégiben elhunyt Körmendi Géza így emlékezik a 20. század talán egyik legsorsfordítóbb eseményére. A holokauszt Tatát sem kerülte el. Körmendi Géza, akkoriban a kegyestanítórendi (piarista) gimnázium diákja, átélte, hogyan tüntek el diáktársai egyik napról a másikra. Barátok és ismerősök is az áldozatok között voltak. Ezen esemény dokumentálására vállalkozott a tatai Eötvös József Gimnázium - az 1948-ban államosított Tatai Kegyestanítórendi Gróf Esterházy Miklós Gimnázium jogutódja - német nemzetiségi kéttannyelvű osztályának hat tanulója. A projekt ötletgazdája a ZfA, a Külföldi Német Iskolák Koordinációs Központja volt, amely kiírt egy pályázatot „Erinnerungsjahr 2014” (2014 - az emlékezés éve) néven, azzal a céllal, hogy az ilyen projektek révén is erősödjön a fiatalok történelmi tudata. A projektet egy a Tatai Televízió közreműködésével elkészült több mint egyórás kétnyelvű dokumentumfilm zárja le, amely a tatai zsidóság sorsát dolgozza fel.

Der Festsaal füllt sich an diesem letzten Schultag mit Schülern. Erwartungsvolle Stille breitet sich im Raum aus. Es geht um ein ernsthaftes Thema, dennoch freuen sich die Schüler bekannte Gesichter erkennen zu dürfen. Der Dokumentarfilm, der den Titel „Die Parzelle C bleibt für immer leer” trägt, verbindet Zeitzeugengespräche mit Schüler- und Lehrerkurzinterviews, abgerundet durch Expertenmeinungen einer Psychologin und eines Historikers. Der Film geht langsam zu Ende, der Saal leert sich allmählich. Eine Gruppe von Schülern bleibt, um nach einem Impulsvortrag von Katalin Kerti, Kuratorin der Goldberger-Stiftung Totis, die sich der Pflege des jüdischen Erbes der Stadt verschrieben hat, ein Gespräch mit ihr zu führen. Aber auch andere Schüler bestätigen, dass sie den Film „äußerst interessant” fanden. Auch wenn noch kein Gespräch, keine aktive Diskussion entstanden ist, darf die Vorführung an diesem heißen Sommertag als ein Anfang betrachtet werden. Als Anfang eines Denkprozesses, infolge dessen das historische Bewusstsein und das Verantwortungsbewusstsein der Schüler gestärkt werden sollen. Denn wir wissen: Die Geschichte lehrt uns, Fehler nicht erneut zu begehen.

A díszterem lassan megtelik diákokkal ezen az utolsó tanítási napon. Várakozással teli csönd lepi el a helységet. Komoly a film témája, mégis örülnek a diákok a fel-felbukkanó ismerős arcoknak. A dokumentumfilm, amely „A C parcella örökre üres marad” címet viseli, visszaemlékezők, valamint tanárok és diákok interjúit köti össze szakértők, egy pszichológus és egy történész, kitekintésével. A film lassan véget ér, a terem kiürül. Diákok egy csoportja marad csak, hogy egy rövid előadás után Kerti Katalinnal, a tatai Goldberger Alapítvány, amely a tatai zsidóság örökségét hívatott ápolni, beszélgessenek. De más, megkérdézett diákok is arról számoltak be, hogy „nagyon érdekesnek” találták a filmet. Ha még nem is alakult ki beszélgetés, vita a filmről és annak mondandójáról, kijelenthetjük, hogy ez a filmvetítés egy ígéretes folyamat elejét jelzi, amely eredményeképpen erősödhet a diákok történelmi tudata és felelősségtudata. Hiszen tudjuk: a történelem arra okít bennünket, hogy tanuljunk a múlt hibáiból.

Hogy még mennyi munkával fog járni ez a folyamat, azt Ungváry Krisztián történész, a film egyik szereplője is megerősíti: Tapasztalatom általában ugyanolyan, mint az egész országban, és elég lesújtó, nevezetesen, a politika ezeket az emlékezéseket, emlékezéskultúrákat általában instrumentalizálja, kihasználja és egymással szembefordítja. Konkrétan itt a holokauszt, a náci és a kommunista bűncselekmények nem együtt, hanem egymással szemben jelennek meg mint emlékezések, mintha párhuzamos sorsok volnának, az ország egyik fele inkább az egyikre, a másik fele inkább a másikra való emlékezést tartja fontosnak.

Ez szerintem egészen katasztrofális, sokkal fontosabb lenne ugyanis azt felismerni, hogy mindkettő mögött ugyanaz a totális állam áll, amely először úgymond faji, majd aztán vélt osztályhoz tartozás alapján szelektálja az embereket, úgymond túrt, tiltott, támogatott kategóriába, és szélsőséges esetben azokat, akiket feleslegesen tart, deportálja vagy akár le is mészárolja. Szerintem ez a dolognak a lényege, és ebből a szempontból a holokausztra való emlékezésnek nem az a fő célja szerintem, hogy ezt elkülönítve mutassa be, mint zsidó sorsot, hanem pont fordítva, arról kellene beszélni, hogy az, ami ennek kapcsán Magyarországon megtörtént, sajnos nem egy egyedi eset, a totális államok rendszeresen megtették ezt állampolgáraikkal, történelmi szerencse, hogy ez mikor milyen szintű mészárlásig jutott „csak” el. Ha így emlékezünk rá, akkor azt gondolom, közös pontokat fog találni az is, aki magyarországi németként született és azt élte át, hogy őt és a családját a Szovjetunióba hurcolták el, az is, akit a Rákosi- rendszerben bebörtönöztek, és az is, akit a magyar hatóságok 1944-ben kifosztottak vagy akár meg is gyilkoltak.

Dass es noch ganze Arbeit zu leisten sei, bestätigt auch der Historiker Krisztián Ungváry, einer der Interviewpartner im Film: „Meine Erfahrungen sind die gleichen wie gewöhnlich im ganzen Land, und es ist recht niederschmetternd, nämlich, diese Erinnerungen, Erinnerungskulturen werden von der Politik in der Regel instrumentalisiert, ausgenutzt und einander gegenübergestellt. Konkret gesagt erscheinen der Holocaust, die Nazi- und die kommunistischen Verbrechen nicht zusammen, sondern entgegengesetzt als Erinnerungen, als wären sie parallele Schicksale. Die Hälfte des Landes hält das Gedenken an das eine, die andere Hälfte das an das andere wichtig. Das ist meiner Ansicht nach ganz katastrophal, denn es wäre viel wichtiger zu erkennen, dass hinter beiden der gleiche totalitäre Staat steht, der zuerst aufgrund sozusagen rassischer, dann vermeintlicher Klassenzugehörigkeit die Menschen selektiert und in Kategorien „geduldet“, „verboten“ und „unterstützt“ einteilt, und im extremen Fall diejenigen, die er für überflüssig hält, deportiert oder gar massakriert. Ich glaube, das ist das Wesentliche, und unter diesem Gesichtspunkt besteht das Hauptziel des Gedenkens an den Holocaust nicht darin, diesen separat als jüdisches Schicksal darzustellen, sondern ganz im Gegenteil, man sollte darüber sprechen, dass das, was in dessen Zusammenhang in Ungarn passierte, leider Gottes kein Einzelfall ist, die totalitären Staaten haben das regelmäßig ihren Staatsbürger angetan, es ist historisches Glück, welches Grad das Massaker jeweils „nur“ erreicht hat. Wenn wir dem so gedenken, dann bin ich überzeugt, dass auch derjenige gemeinsame Punkte finden wird, der als Ungarndeutscher geboren wurde und erleben musste, wie er mit seiner Familie in die Sowjetunion verschleppt wurde, auch derjenige, der in der Rákosi-Ära ins Gefängnis gesperrt wurden, und auch derjenige, der 1944 von den ungarischen Behörden ausgeplündert oder gar ermordet wurde.“

Der Film auf DVD ist über den Projektleiter Richard Guth (richardguth@hotmail.com) zu beziehen. A film dvd-n Guth Richard projektvezetőnél (richardguth@hotmail.com) szerezhető be.